

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА
ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ
В ЦИФРОВУ ЕПОХУ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 2

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

**С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квітня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2026. – Т. 2. – 684 с.
ISBN 978-617-8763-16-9**

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практичних напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнтованих досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права, функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністративного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського, земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисциплінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світових соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємництва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, перекладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та практиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних технологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-16-9

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

Давидова Ірина Віталівна, Зубар Володимир Михайлович СМАРТ-КОНТРАКТИ В КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ	60
Сафончик Оксана Іванівна ДО ПИТАННЯ ПРИПИНЕННЯ СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ НА НЕРУХОМО МАЙНО ТА ОБ'ЄКТИ НЕЗАВЕРШЕНОГО БУДІВНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	63
Токарева Віра Олександрівна ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО БІОМЕТРИЧНОГО ВІДЕОСПОСТЕРЕЖЕННЯ	68
Chanysheva Alina Rashydivna SECURITY INTERESTS UNDER ENGLISH LAW, CIVIL CODE OF UKRAINE AND DRAFT CIVIL CODE OF UKRAINE	72
Адамова Олена Семенівна ПРИВАТНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	75
Бабич Ірина Григорівна МАКСИМИ СІМЕЙНОГО ПРАВА У РИМСЬКОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ	78
Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ СПАДКОВОГО ТА ШЛЮБНОГО ДОГОВОРІВ	82
Глиняна Катерина Михайлівна РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПІДТРИМЦІ ТА ЗАХИСТІ ТВОРЧИХ ПРАВ ДІТЕЙ ...	84
Завальнюк Сергій Володимирович ПОНЯТТЯ ПРОГАЛИН У ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА ЇХ СПІВВІДНОШЕННЯ ІЗ СУМІЖНИМИ ПРАВОВИМИ КАТЕГОРІЯМИ.	87
Калітенко Оксана Михайлівна ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ ВРАЗЛИВОСТІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ТА ЗАРУБІЖНОМУ ПРАВІ: ДО ФОРМУВАННЯ ЦИВІЛІСТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ	90
Кривенко Юлія Василівна ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА: ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ТА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ	93
Матійко Микола Володимирович ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИНЦИПІВ СІМЕЙНОГО ПРАВА	96
Мельник Олександр Володимирович ПРАВОВИЙ СТАТУС ДІТЕЙ У МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ПРАВІ: ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ	100
Омельчук Олександр Сергійович ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ КОПІЙ ОСОБИ ТА АВАТАРІВ	103
Орзіх Юрій Геннадійович НОТАРІАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ТА СПАДКОВИХ ПРАВ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	105
Оскілко Олексій Олегович АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЦИВІЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ	109
Павлова Вікторія Георгіївна ПРИНЦИП ОХОРОНИ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ СТОРІН СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ	112
Фасій Богдан Володимирович ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕТОДУ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІД ВПЛИВОМ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ	114

того, громадські організації здійснюють моніторинг порушень прав інтелектуальної власності неповнолітніх осіб в мережі Інтернет та надають правову допомогу щодо захисту прав інтелектуальної власності даної категорії суб'єктів прав інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/children>
2. Children's rights. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Children%27s_rights
3. Electronic Frontier Foundation. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Electronic_Frontier_Foundation
4. European Digital Rights. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/European_Digital_Rights
5. Save the Children. URL: https://wikipedia.org/wiki/Save_the_Children
6. Canadian Internet Policy and Public Interest Clinic. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Canadian_Internet_Policy_and_Public_Interest_Clinic
7. Захист дітей у цифровому середовищі: рекомендації для органів державної влади. URL: [https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/1/za-initsiatiivi-mintsifri-pidgotuvali-rekomendatsii-shchodo-zakhistu-ditey-u-tsifrovomu-seredovishchi/COP-Guidelines%20for%20Policy%20Makers_UA_fin%20\(2\).pdf](https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/1/za-initsiatiivi-mintsifri-pidgotuvali-rekomendatsii-shchodo-zakhistu-ditey-u-tsifrovomu-seredovishchi/COP-Guidelines%20for%20Policy%20Makers_UA_fin%20(2).pdf)

Ключові слова: захист прав дитини, авторське право, цивільне право, сімейне право, право інтелектуальної власності, малолітні діти, громадські організації.

Key words: protection of children's rights, copyright, civil law, family law, intellectual property law, minors, civil society organizations.

Завальнюк Сергій Володимирович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри приватного права, кандидат юридичних наук, доцент*

ПОНЯТТЯ ПРОГАЛИН У ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА ЇХ СПІВВІДНОШЕННЯ ІЗ СУМІЖНИМИ ПРАВОВИМИ КАТЕГОРІЯМИ

Проблема прогалин у цивільному законодавстві України є актуальною як для юридичної науки, так і для практики правозастосування. Це зумовлено тим, що цивільне законодавство регулює широкий спектр майнових і особистих немайнових відносин, які постійно ускладнюються під впливом соціальних та економічних змін. За таких умов законодавець не завжди здатний своєчасно й повно врегулювати всі можливі життєві ситуації. Саме тому питання про сутність прогалин, способи їх подолання та їх відмежування від суміжних правових явищ має не лише теоретичне, а й практичне значення [1, с. 63].

У цивільно-правовій сфері прогалину доцільно розуміти як відсутність належної норми у тих джерелах цивільного законодавства, які мають регулювати відповідні майнові або особисті немайнові відносини. Визначальною ознакою прогалини є не будь-яка неповнота чи загальність нормативного тексту, а саме відсутність правового припису там, де без нього неможливо належним чином вирішити конкретну правову ситуацію. Отже, прогалина має місце лише тоді, коли відповідні правовідносини вже входять до сфери правового регулювання, однак чинні норми не дають змоги ухвалити однозначне рішення через повну відсутність припису конкретного змісту або через істотну неповноту чинної норми [2, с. 90].

Водночас прогалини не слід розглядати виключно як випадкову аномалію законодавства. Значною мірою вони є об'єктивним наслідком динаміки суспільного розвитку, коли право не встигає за змінами у відповідних відносинах. Для цивільного права це особливо характерно, оскільки саме в його межах формуються нові моделі договірних зв'язків, способи здійснення суб'єктивних прав та форми правомірної поведінки. Тому прогалини слід оцінювати не лише як прояв недосконалості законодавства, а і як закономірний супутник розвитку права [4, с. 77].

Для правильного розуміння природи прогалин передусім необхідно відмежовувати їх від кваліфікованого мовчання законодавця. У цьому випадку йдеться про свідоме неврегулювання певного питання або його закріплення лише у загальному вигляді, що залишає простір для подальшої конкретизації. Особливо характерно це саме для цивільного законодавства, яке широко використовує диспозитивний метод регулювання та абстрактні конструкції. Тому не кожна відсутність детального нормативного припису свідчить про прогалину, адже інколи це є проявом свідомої законодавчої політики [1, с. 64].

Не менш важливо відмежовувати прогалину від незрозумілості або нечіткості правової норми. Якщо норма існує, але сформульована неточно, суперечливо чи занадто загально, йдеться не про відсутність правового регулювання, а про проблеми юридичної техніки або тлумачення. У таких випадках необхідним є саме інтерпретаційне уточнення змісту норми, а не заповнення прогалини. Для цивільного права це має принципове значення, оскільки помилкове визнання неясності норми прогалиною здатне призвести до невинновданого розширення дискреції правозастосовувача [1, с. 64].

Суміжною, але не тотожною прогалині категорією є помилка в праві. Її зміст полягає в тому, що суб'єкт нормотворення хибно оцінює певні суспільні відносини як такі, що не потребують правового регулювання, або неправильно визначає його обсяг. Наслідком цього стає відсутність належного нормативного оформлення там, де воно фактично необхідне. Проте сама помилка в праві не є прогалиною; вона виступає лише однією з причин її виникнення [1, с. 65].

Окрему увагу слід приділити співвідношенню прогалини з дефектом законодавства. Дефект права є ширшим поняттям, яке охоплює різні вади норма-

тивного матеріалу: неузгодженість, суперечності, нечіткість, технічні похибки, неповноту. Прогалина ж є лише одним із різновидів такої дефектності, причому її специфіка полягає саме у відсутності необхідної норми. Відповідно, не кожен дефект законодавства є прогалиною, хоча будь-яка прогалина безумовно свідчить про певну недосконалість правового регулювання [4, с. 79].

Близьким до прогалини явищем є колізія норм права. Обидва явища негативно впливають на правозастосування, однак мають різну природу. Прогалина означає відсутність норми, тоді як колізія виникає у випадку, коли існують дві або більше норми, що суперечать одна одній у регулюванні одних і тих самих або суміжних відносин. Разом із тим окремі колізії можуть фактично породжувати стан нормативної невизначеності, який за своїми наслідками наближається до прогалини [3, с. 48].

Особливе місце серед суміжних категорій посідають оціночні поняття. У цивільному законодавстві вони виражаються через такі конструкції, як «добросовісність», «розумність», «справедливість», «істотне значення». Їх наявність не означає прогалини, оскільки норма в такому випадку існує, хоча й передбачає подальшу конкретизацію залежно від обставин справи. Саме це забезпечує гнучкість цивільно-правового регулювання, хоча одночасно вимагає від правозастосовувача високого рівня аргументованості [1, с. 65].

Сучасний підхід до проблеми прогалин полягає не лише у їх теоретичному визначенні, а й у розмежуванні усунення та подолання прогалин. Усунення прогалин відбувається на рівні нормотворчості шляхом внесення змін до чинного законодавства, прийняття нових нормативних актів, удосконалення юридичної техніки та систематизації нормативного матеріалу. Подолання прогалин має правозастосовний характер і здійснюється тоді, коли конкретна справа потребує вирішення за відсутності прямої норми [2, с. 90].

Ключовими засобами подолання прогалин є аналогія закону та аналогія права. Аналогія закону застосовується тоді, коли відсутня норма, що безпосередньо регулює певні правовідносини, але існує норма, яка регулює подібні відносини. Аналогія права використовується за відсутності і такої норми, коли рішення ґрунтується на загальних засадах і принципах права. Встановлення факту наявності прогалини є однією з основних передумов допустимості юридичної аналогії, оскільки без цього вона перетворилася б на спосіб довільного коригування закону [2, с. 91].

Мінімізація прогалин пов'язується не лише з реагуванням на вже наявні недоліки, а й із системною профілактикою. До таких засобів належать систематизація законодавства, усунення дублювань і суперечностей, дотримання вимог законодавчої техніки та постійний моніторинг нормативного матеріалу. У цьому аспекті проблема прогалин виходить за межі суто доктринального питання та постає як складова загальної проблеми якості правового регулювання [3, с. 52].

Отже, прогалини у цивільному законодавстві України слід розуміти як самостійну правову категорію, що характеризує відсутність належного нормативного

регулювання цивільних відносин, які входять до сфери правового регулювання та потребують юридичного вирішення. Водночас вони мають бути чітко відмежовані від кваліфікованого мовчання законодавця, неясності правових норм, помилки в праві, дефектів законодавства, колізій та оціночних понять. Таке розмежування має не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки від правильної кваліфікації відповідного явища залежить вибір належного способу регулювання – тлумачення, застосування аналогії чи вдосконалення законодавства [1, с. 67].

Список використаних джерел:

1. Завальнюк С. В. Проблематика співвідношення поняття прогалини в цивільному законодавстві та деяких схожих правових понять і явищ. *Правова позиція*. 2020. № 4 (29). С. 63–68. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-6473.2020-4.13>
2. Капцова Т. Прогалина в праві як передумова застосування юридичної аналогії. *Господарське право і процес*. 2021. № 4. С. 90–98.
3. Колпаков В. К. Колізії та прогалини в праві, способи їх подолання в адміністративному судочинстві. *Ерліхівський журнал*. 2021. Вип. 5. С. 48–53. DOI <https://doi.org/10.32782/ehrlrichsjournal-2021-5.06>
4. Белкіна Д. Правові прогалини і колізії у кримінально-виконавчому законодавстві України: поняття та зміст. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 4. С. 77–82.

Ключові слова: прогалини у цивільному законодавстві, прогалини у праві, правовий вакуум, дефекти законодавства, аналогія права.

Key words: gaps in civil legislation, gaps in law, legal vacuum, defects of legislation, analogy of law.

Калітенко Оксана Михайлівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри приватного права, кандидат юридичних наук, доцент*

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ ВРАЗЛИВОСТІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ТА ЗАРУБІЖНОМУ ПРАВІ: ДО ФОРМУВАННЯ ЦИВІЛІСТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ

Сучасний етап розвитку права характеризується поступовим переосмисленням класичних засад приватно-правового регулювання, зокрема принципу формальної рівності сторін, який без сумніву зазнає вагомих трансформацій в людському суспільстві. У центрі цього трансформаційного процесу опиняється категорія «вразливості» (vulnerability), яка дедалі активніше використовується у нормативному та доктринальному дискурсі як підстава для диференціації правового захисту. Особливої актуальності ця проблематика набуває в умовах всебічної цифровізації суспільства та гібридних загроз, які істотно